

Tryater speelt 'Foekje' in gymzalen. Maar Foekje Dillema krijg je niet te zien. 'In atleet kiest der net foar'

Jacob Haagsma · 11 maart 2025, 18:44 · Cultuur

Deel dit artikel

Trainen voor 'Foekje': Stijn Schootstra, Caroline Mgata, Lourens vd Akker, Nynke Heeg en Julia Ramos. Foto: Hoge Noorden/Jaap Schaaf

De nieuwe Tryater-voorstelling ‘Foekje’ vertelt het verhaal van Burumer atlete Foekje Dillema. Over gender en uitsluiting. Maar Foekje zelf krijgen we niet te zien.

Acteurs die een hardlooptraining krijgen. Wat gaat er dan door je heen? Caroline Mgata: „Je bent aan het pushen, je voelt de wind in je longen... Je krijgt kramp in je rug en je denkt: dit ga ik niet halen. Maar dan krijg je een stoot adrenaline, een high. Je wordt heel moe, maar ook heel blij. Dat is ook heel leuk, voor even dan.”

Voor de presentatie van een theatervoorstelling over een tragisch verhaal in de sport, een voorstelling bovendien die in gymzalen wordt gespeeld, is de atletiekbaan van Lionitas in de Leeuwarder wijk Nijlân geen rare keuze.

Die presentatie kreeg de vorm van een heuse ‘sportpersconferentie’, tegen de achtergrond van een sponsorwand. De sponsorwerving is kennelijk mislukt, want op het doek staat alleen het logo van Tryater, in verschillende verschijningsvormen.

„De knypeach is wol dúdlik” zegt Johannes Keekstra, hoofd publiek van Tryater. „It is lilk, mar dat is soks altiten.” Wat je bij zo’n sportpersconferentie nou nooit ziet: de marimba, waarop Julia Ramos alvast een voorproefje van de muziek uit de voorstelling speelt.

Herkenbaar hardlopen

Dit is niet alleen de baan waar trainer (en sportfysiotherapeut) Rutger Wagenaar de ‘cast’ van *Foekje* de beginselen van het hardlopen bijbrengt, zodat het er straks in de gymzaal een beetje ‘herkenbaar’ (in zijn woorden) uitziet. Het is de plek waar Foekje Dillema (1926-2007) trainde, als lid van hardloopvereniging Vitesse (later gefuseerd tot Lionitas). En zij niet alleen, ook Sifan Hassan zette hier zo ongeveer haar eerste schreden op het hardlooppad.

Terwijl Dillema’s weg naar de internationale erepodia werd afgesneden door verregaande twijfels over haar vrouwelijkheid, verzilverde Hassan haar talent met verscheidene titels – wereld, Europees, olympisch.

Daarom zit Yke Schouwstra, destijds trainer van Sifan Hassan, hier achter de tafel. Foekje en Sifan kwamen allebei uit een milieu waarin een loopbaan als topsporter niet vanzelfsprekend was, zegt Schouwstra: Sifan als vluchteling. „Dan hast in hiel lestige start.”

Hardlopen op sokken

Foekje trainde op sokken, rende haar eerste wedstrijd misschien zelfs op blote voeten – daarover zijn de meningen verdeeld. Sifan kwam naar de baan op oude, afgelopen schoenen die die naam amper mochten dragen. Maar toch schopte zij het ver.

Yke Schouwstra: „Ast in goede begelieding krigest, kinst fierder komme. Dat hat Foekje nooit hân. Sifan wol, troch ús as klup en troch de minsken dy't no mei har wurkje. Dêrtroch is sy topsporter wurden.”

Foekje Dillema had, in een andere tijd met andere normen, dat geluk niet. In een ideale wereld, sport of niet, liggen alle mogelijkheden open voor iedereen. Maar dat is dus lang niet altijd zo. Precies daarin ligt het belang van deze voorstelling, zegt regisseur Jos van Kan. „Dat Foekje Dillema gekomen is waar ze was, is al heel bijzonder. Maar dat ze vervolgens weggestuurd werd, is helemaal dramatisch.”

Genderdebat

Foekje Dillema werd voor het leven geschorst nadat ze een seksetest weigerde. Ze voelde zich vrouw, klaar uit. Later bleek dat ze een chromosoom-afwijking had, en meer testosteron aanmaakte. De KNAU heeft, postuum, wel excuses gemaakt.

Het is nog altijd gevoelige materie, zoals blijkt uit recentere controverses rond hardloopster Caster Semenya en boksster Imane Khelif. Nog los van het hele genderdebat in de buitenwereld.

Yke Schouwstra heeft sowieso haar twijfels bij zo'n seksetest. „As immen har frou fielt, en kinst bepaalde weardes net mjitte, moatte minsken dan útsletten wurde? En sels al binne der twifels, dan moat der altyd stipe wêze. In atleet kiest der net foar.”

Benen meten

Testosteronwaarden worden bij mannelijke sporters niet getest. En, zegt regisseur Van Kan: „Meten we ook de lengte van de benen? Maar als het gender betreft, dan is de wereld te klein, dan wordt het moeilijk. En dat is in het echte leven ook zo.”

Een sportpersconferentie, maar dan met marimba. Foto: Hoge Noorden/Jaap Schaaf

Dat is ook een drijfveer achter deze voorstelling. „Sport is een metafoor voor het leven zelf.” Al haalt Anne Jochum de Vries, directeur van Sport Fryslân, hier ook weer praktisch nut uit voor zijn eigen zaak. „It giet derom dat eltsenien meidwaan kin, datst de kâns krigest om dyn eigen bysûndere talint of passy te finen, en om dysels te wêzen. Prestaasje is net sa belangryk, de prestaasje is datst wat kinst en datst dysels ferbetterst. Mar it giet om de wille.”

Wat dat betreft is de instelling waarmee Foekje Dillema haar latere carrière als gymjuf invulde wel een voorbeeld. „Se liet de bern hiel dúdlik fernimme: jimme dogge mei, jimme kinne wat”, zegt sportwethouder Maaïke Prins van de gemeente Noardeast-Fryslân (Foekje Dillema kwam uit Burum). De Vries: „Sokken kinne wy absolút wol brûke. It is in yngewikkeld petear. Dêrom geane wy mei bestjoerders en trainers nei dizze foarstelling, om dan dat petear oan te gean.”

Het zwijgen eren

Foekje Dillema heeft er nooit meer over willen praten. Niet over haar successen, niet over die traumatische uitsluiting, die twijfels over haar sekse. Dat is de reden dat zij geen personage is in de voorstelling die naar haar vernoemd werd, die over haar gaat. We krijgen haar niet te zien, juist omdat ze zelf bleef zwijgen.

„Wil je haar eren” zegt regisseur Van Kan, „dan moet je dat zwijgen vormgeven. Anders eer je haar niet. De voorstelling gaat over spreken of niet spreken. Maar

ook over een vrouw die geknakt wordt, en toch haar bestemming vindt in het leven.”

Foekje Dillema rond 1950, waarschijnlijk in Drachten Foto: J.D. de Jong

Dus wordt het leven van Foekje Dillema verteld vanuit verschillende perspectieven. De mensen om haar heen, de kinderen die nog gymles van haar hebben gehad (schrijver Kees Roorda heeft verschillende oud-leerlingen gesproken, onder anderen), parallelle verhalen, allerlei aspecten. Een mozaïekvoorstelling, de acteurs – Lourens van den Akker, Caroline Mgata, Nynke Heeg, Stijn Schootstra – spelen verschillende rollen.

Zo leefde Caroline Mgata (die er speciaal voor overkomt uit Londen, ze studeerde in Leeuwarden aan de NHL) zich in in het verhaal van Caster Semenya, de Zuid-Afrikaanse hardloopster die decennia later met een soortgelijke kwestie te maken had.

Deze voorstelling krijgt een uitgebreid verdiepingsprogramma, inclusief een driedelige podcast: *Hurddrave mei Foekje*. Die dubbelt als hardloop-app, met de stem van Nynke Heeg als extra motiverende kracht.

Foekje gaat in première op 11 april in gymzaal Comenius Mariënborg in Leeuwarden en speelt vervolgens in gymzalen in de hele provincie.

www.tryater.nl

Tryater gaat Europa in: Wessel de Vries regisseert stuk in het Kveens

[Lees dit artikel](#)

Net Binnen

.....

15:17 **Natuur**

Beschuit met muisjes voor de zeearenden: drie kuikens in Makkum

---

15:04 **Oorlog in Oekraïne**

LIVE | Zelenski: Chinezen vechten mee in Oekraïne, twee gevangengenomen

---

15:01 **Einde salderingsregeling**